

OAV AHOLINING MEDIASAVODXONLIGINI OSHIRUVCHI VOSITA SIFATIDA

Buxoro Davlat Universiteti Tarix va Yuridik fakulteti Tarix Ta'lim yo'nalishi talabasi
Raximova Dilnoza Jamshidovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada ommaviy axborot vositalarining (OAV) jamiyat hayotidagi o'rnini va ularning aholining mediasavodxonligini oshirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali axborot almashinuvi kengayib borayotgan bir sharoitda insonlarda axborotni tanqidiy tahlil qilish, saralash va undan ongli foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish zarurligi asoslab beriladi. Shuningdek, maqolada mediasavodxonlikni rivojlantirishda OAVning roli, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari yoritiladi.

Kalit so'zlar: OAV, mediasavodxonlik, axborot madaniyati, internet, ijtimoiy tarmoqlar, dezinformatsiya, tanqidiy fikrlash, axborot xavfsizligi.

Аннотация: В данной статье анализируется роль средств массовой информации (медиа) в обществе и их значение в повышении медиаграмотности населения. В контексте стремительного развития информационных технологий и расширения обмена информацией через Интернет и социальные сети обосновывается необходимость развития навыков критического анализа, сортировки и осознанного использования информации. В статье также освещается роль средств массовой информации в развитии медиаграмотности, существующие проблемы и пути их преодоления.

Ключевые слова: средства массовой информации, медиаграмотность, информационная культура, Интернет, социальные сети, дезинформация, критическое мышление, информационная безопасность.

Abstract: This article analyzes the role of the mass media (mass media) in society and their importance in increasing the media literacy of the population. In the context of the rapid development of information technologies and the expansion of information exchange via the Internet and social networks, the need to develop skills in critical analysis, sorting and conscious use of information is substantiated. The article also highlights the role of the mass media in the development of media literacy, existing problems and ways to overcome them.

Keywords: mass media, media literacy, information culture, Internet, social networks, disinformation, critical thinking, information security.

Kirish. Hozirgi globallashuv davrida axborot texnologiyalari va kommunikatsiya vositalarining jadal rivojlanishi natijasida axborot oqimi keskin ortib bormoqda. Internet, ijtimoiy tarmoqlar va boshqa ommaviy axborot vositalari orqali insonlar har kuni katta hajmdagi ma'lumotlarga duch kelmoqda. Bunday sharoitda axborotni to'g'ri qabul qilish, uni tahlil qilish va undan samarali foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, yoshlar orasida turli feyk xabarlar, manipulyativ axborotlar va zararli g'oyalar ta'sirining ortib borayotgani mediasavodxonlikni rivojlantirishni dolzarb masalaga aylantirmoqda. Shu nuqtai nazardan, ommaviy axborot vositalari aholining mediasavodxonligini oshirishda muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi[1.15-18b]. Ommaviy axborot vositalari aholining mediasavodxonligini oshirishda muhim va ajralmas vositalardan biri hisoblanadi. Hozirgi globallashuv davrida axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida insoniyat misli ko'rilmagan darajada katta axborot oqimiga duch kelmoqda. Internet, televideniye, radio, gazeta va jurnallar, shuningdek ijtimoiy tarmoqlar orqali har kuni millionlab ma'lumotlar tarqatilmogda. Bunday sharoitda insonlarning ushbu axborotlarni to'g'ri qabul qilishi, tahlil qilishi va baholashi nihoyatda muhim ahamiyat kasb etadi. Aynan shu ehtiyoj mediasavodxonlik tushunchasining dolzarbligini yanada oshirmoqda. Mediasavodxonlik bu insonning turli axborot manbalaridan kelayotgan ma'lumotlarni tushunish, tanqidiy tahlil qilish, ularning ishonchliligini baholash va ulardan ongli ravishda foydalanish qobiliyatidir. Mediasavodxon shaxs har qanday axborotni shunchaki qabul qilibgina qolmaydi, balki uning manbasi, maqsadi va mohiyatini anglashga harakat qiladi. U turli manipulyatsiyalarga berilmaydi, yolg'on xabarlarini ajrata oladi va mustaqil fikr yurita oladi. Shu jihatdan mediasavodxonlik zamonaviy jamiyatda har bir fuqaro uchun zarur bo'lgan muhim kompetensiyalardan biridir. Bugungi kunda axborot makonida yuzaga kelayotgan muammolardan biri bu feyk xabarlar va dezinformatsiyaning keng tarqalishidir. Internet va ijtimoiy tarmoqlarda tekshirilmagan, noto'g'ri yoki ataylab buzib ko'rsatilgan ma'lumotlar juda tez tarqaladi. Bu esa jamiyatda noto'g'ri qarashlarning shakllanishiga, odamlarning chalg'ishiga va ba'zan jiddiy ijtimoiy muammolarga olib kelishi mumkin. Ayniqsa yoshlar bunday axborotlarning ta'siriga tez beriladi. Shuning uchun mediasavodxonlikni rivojlantirish bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Ommaviy axborot vositalari jamiyat hayotida muhim rol o'ynaydi. Ular nafaqat axborot tarqatadi, balki jamoatchilik fikrini shakllantiradi, ijtimoiy muammolarni yoritadi va aholi ongiga ta'sir ko'rsatadi. OAV orqali insonlar dunyoda sodir bo'layotgan voqealardan xabardor bo'lib boradi. Shu bilan birga, OAV insonlarning dunyoqarashini kengaytiradi, ularning bilim va saviyasini oshiradi. Agar OAV faoliyati mas'uliyatli va professional tarzda olib borilsa, u jamiyatda sog'lom axborot muhitini yaratishga xizmat qiladi. Zamonaviy

OAVning asosiy xususiyatlaridan biri shundaki, ular faqat axborot berish bilan cheklanib qolmaydi, balki uni tahlil qilish va tushuntirish vazifasini ham bajaradi. Tahliliy maqolalar, ekspertlar fikri, muhokama va debatlar orqali murakkab masalalar keng yoritiladi. Bu esa auditoriyaga voqealarni chuqurroq anglash imkonini beradi. Natijada insonlarda tanqidiy fikrlash shakllanadi va ular axborotni ongli ravishda qabul qilishni o'rganadi. Internet va ijtimoiy tarmoqlarning rivojlanishi OAV faoliyatiga ham katta ta'sir ko'rsatdi. Bugungi kunda har bir inson axborot yaratish va tarqatish imkoniyatiga ega. Bu esa bir tomondan axborot erkinligini ta'minlasa, ikkinchi tomondan tartibsizlik va noto'g'ri ma'lumotlarning ko'payishiga olib kelmoqda. Ijtimoiy tarmoqlarda har kim o'z fikrini bemalol bildirishi mumkin, ammo bu fikrlarning hammasi ham to'g'ri yoki asosli bo'lavermaydi. Shu sababli mediasavodxonlik insonni bunday axborotlardan himoya qiluvchi vosita sifatida namoyon bo'ladi. Axborot tahdidlari bugungi kunda yanada murakkab tus olmoqda. Turli g'oyaviy kuchlar, tashkilotlar yoki shaxslar ijtimoiy tarmoqlar orqali insonlar ongiga ta'sir ko'rsatishga harakat qilmoqda. Bu jarayonda turli manipulyativ usullar qo'llaniladi. Masalan, yolg'on ma'lumotlarni haqiqiydek ko'rsatish, hissiyotlarga ta'sir qilish, bir tomonlama axborot berish kabi usullar orqali odamlar fikrini o'zgartirishga uriniladi. Bunday holatlarda mediasavodxonlik insonni himoya qiluvchi "axborot qalqoni" vazifasini bajaradi[3.45-49b]. Aholining mediasavodxonligini oshirishda OAVning o'рни juda katta. OAV orqali maxsus ko'rsatuvlar, maqolalar va dasturlar tashkil etish orqali odamlarni axborotni to'g'ri tahlil qilishga o'rgatish mumkin. Masalan, faktcheking loyihalari orqali yolg'on xabarlarini fosh etish, tahliliy dasturlar orqali voqealarni chuqur yoritish, ekspertlar fikrini berish orqali auditoriyaning bilim darajasini oshirish mumkin. Bu esa jamiyatda sog'lom axborot muhitini shakllantirishga yordam beradi. Mediasavodxonlikni rivojlantirishda ta'lim tizimi ham muhim rol o'ynaydi. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida mediasavodxonlikka oid bilimlarni o'rgatish orqali yoshlarni axborot bilan ishlashga tayyorlash mumkin. Bu orqali ular turli axborot tahdidlariga qarshi mustahkam immunitetga ega bo'ladi. Shuningdek, ota-onalar ham farzandlarini internetdan to'g'ri foydalanishga o'rgatishi muhimdir. Axborot madaniyati tushunchasi ham mediasavodxonlik bilan chambarchas bog'liq. Axborot madaniyati bu insonning axborot bilan ishlashdagi umumiy saviyasi, axloqiy me'yorlarga rioya qilishi va mas'uliyat hissiga ega bo'lishidir. Axborot madaniyati rivojlangan jamiyatda odamlar axborotni ongli ravishda qabul qiladi, uni tekshiradi va noto'g'ri ma'lumotlarni tarqatmaydi. Bu esa jamiyatda barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi[2.48-52b]. Bugungi kunda axborot xavfsizligi ham muhim masalalardan biri hisoblanadi. Axborot xavfsizligi bu inson va jamiyatni zararli axborotlardan himoya qilishni anglatadi. Bu nafaqat texnik himoya vositalarini, balki insonning ongli yondashuvini ham talab

qiladi. Mediasavodxonlik aynan shu jarayonda asosiy rol o‘ynaydi. Chunki inson axborotni to‘g‘ri tahlil qila olsa, u turli tahdidlardan o‘zini himoya qila oladi[4.3-5b]. Xulosa qilib aytganda, ommaviy axborot vositalari aholining mediasavodxonligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Axborot oqimining ortib borayotgan sharoitida har bir insonda axborotni to‘g‘ri tahlil qilish, baholash va undan ongli foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirish zarur. Mediasavodxon jamiyat esa turli axborot tahdidlariga qarshi bardoshli bo‘ladi va barqaror rivojlanadi. Shu sababli OAVning mas’uliyatli faoliyati va mediasavodxonlikni rivojlantirish bugungi kunning eng dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Alimova G. Axborot xizmatlari va mediasavodxonlik. – Toshkent: Zamin nashr, 2021.
2. Abdullayeva B.S., Ro‘ziyev Y.Z., Ismoilova K.V. Mediasavodxonlik va axborot madaniyati. – Toshkent, 2024.
3. Nazarov Q. G‘oyalar falsafasi. – Toshkent, 2011.
4. O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. “Kiberxavfsizlik to‘g‘risida”. – 2022-yil 15-aprel.